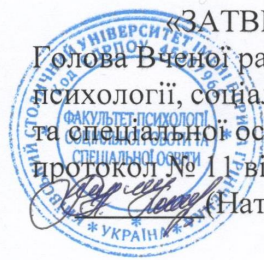

**Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова Вченої ради Факультету
психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти
протокол № 11 від 15.10.2025 р.
(Наталія КЛІШЕВИЧ)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 231 «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»**

Київ – 2025

Упорядники:

Карпенко О.Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Денисюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Санига С.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Рецензенти:

Петрович В.С., доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат педагогічних наук, доцент

Журавель Т.В., виконавчий директор Громадської організації «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер»», кандидат педагогічних наук

Скіпальська Г.Б., виконавчий директор МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» та директор представництва HealthRight International (Право на здоров'я), доктор філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота

Методичні рекомендації до написання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота».

Запропонована методична розробка містить пояснювальну записку, методичні рекомендації щодо порядку вибору теми дослідження, її затвердження, складання змісту наукової роботи, використання теоретичного та статистичного матеріалу, побудови, структури та оформлення кваліфікаційних робіт, підготовки до попереднього захисту та захист.

«Ухвалено» на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 19 від 14 жовтня 2025 р.).

Завідувач кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи

Тетяна СПІРИНА

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Загальні вимоги до написання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів першого	7
Основні етапи підготовки кваліфікаційних робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота»	8
Структура кваліфікаційної роботи	11
Вимоги до технічного оформлення кваліфікаційної роботи	17
Вимоги до оформлення додатків	20
Порядок оформлення списку використаних джерел	21
Керівництво кваліфікаційною роботою	23
Захист кваліфікаційної роботи	26
Типові помилки в написанні та оформленні кваліфікаційних робіт	30
Додатки	31

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою методичних рекомендацій є допомога здобувачам у написанні та оформленні кваліфікаційної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» освітніх програм 231.00.01 «Соціальна робота», 231.00.02 «Соціальна педагогіка», 231.00.04 «Соціальна адвокація».

Кваліфікаційна робота – це документ, який містить вичерпну систематизовану інформацію за обраною темою, передбачає виклад матеріалу на основі вивченої літератури та самостійно проведеного дослідження. Кваліфікаційна робота повинна передбачати теоретичні та аналітичні узагальнення, або розв’язання практичної задачі у соціальній сфері із застосуванням теорії і методів соціальної роботи.

Метою підготовки та захисту кваліфікаційної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» є розвиток та засвідчення належного рівня сформованості практичних, дослідницьких, організаторських та комунікативних компетентностей фахівця згідно зі Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 231 Соціальна робота, Професійного стандарту «Соціальний працівник» та відповідної освітньої програми.

У ході виконання кваліфікаційної роботи здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» освітніх програм 231.00.01 «Соціальна робота», 231.00.02 «Соціальна педагогіка», 231.00.04 «Соціальна адвокація» мають виконати такі завдання:

- обрати тему кваліфікаційної роботи та визначити її науковий апарат;
- здійснити на основі науково-методичних джерел теоретичний аналіз проблеми дослідження;
- зібрати та проаналізувати емпіричні дані стосовно проблеми дослідження та обґрунтувати на базі проведеного аналізу шляхи її вирішення;
- викласти результати дослідження у формі наукової роботи та презентувати їх в ході публічного захисту.

У процесі написання кваліфікаційної роботи важливим є те, що здобувач оволодіває практичними дослідницькими навичками, вміннями опрацьовувати та систематизувати різнопланові джерела з досліджуваної проблематики, застосовувати методи практичної діяльності соціального працівника та дослідницькі методи, робити власні узагальнення, логічні висновки та презентувати їх, матиме можливість розвинути здатність організовувати власну діяльність, взаємодіяти з фахівцями та отримувачами соціальних послуг, працювати в команді та отримувати менторську підтримку.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.01 Соціальна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує *формування таких загальних та фахових компетентностей*:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

СК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного,

економічного, медичного);

СК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах;

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.02 Соціальна педагогіка за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності

231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує *формування таких загальних та фахових компетентностей:*

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

СК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного);

СК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів;

СК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення;

СК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади;

СК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах;

СК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері;

СК 21. Здатність застосовувати технології соціально-педагогічної роботи з різними категоріями суб'єктів соціальної роботи, організовувати і координувати волонтерську діяльність;

СК 23. Здатність організовувати та проводити соціально-педагогічний тренінг з різними категоріями клієнтів.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.04 Соціальна адвокація за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності

231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує *формування таких фахових компетентностей:*

СК1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного);

СК3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення;

СК21. Здатність добирати й застосовувати різні методи соціальної адвокації, розробляти програми адвокаційних кампаній.

Результати навчання за освітнім компонентом «Підготовка та захист

кваліфікаційної роботи»

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.01 Соціальна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує оволодіння такими *програмовими результатами навчання*:

РН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами;

РН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід

РН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.02 Соціальна педагогіка за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності

231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує оволодіння такими *програмовими результатами навчання*:

РН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами;

РН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань;

РН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід;

РН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми;

РН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.04 Соціальна адвокація за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, підготовка та захист кваліфікаційної роботи забезпечує оволодіння такими *програмовими результатами навчання*:

РН3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід;

РН8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;

РН24. Розробляти соціальні адвокаційні кампанії, налагоджувати ефективну міжвідомчу комунікацію.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 231 «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Перед виконанням кваліфікаційної роботи здобувач повинен ознайомитися з основними вимогами до її написання та оформлення. Кваліфікаційна робота повинна мати ознаки самостійного дослідження. Важливо, щоб їй були притаманні: чіткість і логічна послідовність викладення матеріалу; переконливість аргументації; стислість і точність формулювань, що виключають можливість неоднозначного тлумачення; висвітлення сучасних інноваційних методик; конкретність викладення результатів дослідження; обґрунтованість рекомендацій та пропозицій.

Після обрання теми кваліфікаційної роботи здобувач повинен визначити її мету та основні завдання, які він прагне виконати для того, щоб ґрунтовно дослідити обрану проблему дослідження, основні питання змісту роботи та план проведення дослідження. Матеріал роботи буде вичерпним, а зміст ґрунтовно розкритим, якщо здобувач попередньо вивчив наукові праці українських та зарубіжних вчених із досліджуваної ним проблеми. При написанні роботи здобувач повинен обов'язково посилається на авторів і джерела, з яких він бере цитати, матеріали, окремі результати. Необхідно дотримуватися правил цитування, оформлення зносок, списку використаної літератури.

У роботі повинні бути відображені:

- актуальність тематики та відповідність сучасному стану науки і практики;
- обґрунтування обраного напрямку дослідження та методів; аналіз та узагальнення наявних наукових результатів;
- наукова та практична цінність виконаної роботи. Кваліфікаційні роботи повинні містити елементи дослідження:
 - вивчення достатньої кількості опублікованих джерел (книг, журнальних статей та інших розробок) вітчизняних і зарубіжних авторів;
 - систематизація та аналіз різних думок і підходів, формування власної точки зору на проблему, яка вивчається;
 - порівняння теоретичних поглядів вчених і практичної діяльності вітчизняних і зарубіжних шкіл соціальної роботи;
 - аналіз емпіричних даних із проблеми дослідження (зібраної в ході дослідження інформації, що відображає реальний стан проблеми, локалізованої в часі і просторі);
 - оформлення висновків та рекомендацій.

Вміння обґрунтовано представити матеріал свідчить про сформованість знань і переконань у здобувача, про їх системність та свідоме засвоєння. Кваліфікаційна робота повинна бути написана унормованою літературною мовою, з використанням наукової термінології, без зловживання цитатами, запозиченими із статей, підручників та з електронних джерел. У роботі не повинно бути граматичних та стилістичних помилок.

Кваліфікаційна робота має бути перевірена на академічний плагіат та оприлюднена на офіційному сайті закладу вищої освіти.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 231 «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Планування роботи

Від чітко запланованих основних етапів підготовки кваліфікаційної роботи залежить хід виконання самої роботи та вчасне подання її на кафедру соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Здобувачі самостійно обирають тему кваліфікаційної роботи із запропонованого кафедрою переліку. Допускається внесення змін до теми, враховуючи пропозиції здобувача, але, у такому випадку, він має узгодити обрану тему з науковим керівником та затвердити ці зміни на кафедрі. Назва роботи повинна бути короткою (не більше 10-12 слів), відповідати спеціальності 231 Соціальна робота та спрямованості освітньо-професійної програми. Під час першої консультації з науковим керівником уточнюється тема роботи, узгоджується план дослідження, інструментарій, методи, основна література тощо. Тема роботи має відображати актуальну проблему практики соціальної роботи (надання соціальних послуг, діяльності установ соціальної роботи, неурядових організацій, соціально-педагогічної діяльності, практики соціальної адвокації), природа якої має бути розкрита та шляхи вирішення якої будуть обґрунтовані в ході дослідження.

Обравши тему, ознайомившись з літературою, здобувачу необхідно скласти план свого дослідження, який у процесі роботи може уточнюватися. Але ще до початку роботи над текстом, обов'язково необхідно узгодити план з науковим керівником. За необхідності керівник допомагає здобувачу удосконалити зміст дослідження.

План кваліфікаційної роботи відображає її структуру, тобто порядок компонування і взаємозв'язок її окремих частин. Кваліфікаційна робота повинна мати складний план, складовими якого є вступ, два розділи, що містять кілька підрозділів (або параграфів), а також висновки, список використаних джерел та, за необхідності, додатки.

План дозволяє ескізно представити досліджувану проблему, викладену у логічному порядку питань, за якими надалі буде систематизуватися увесь зібраний фактичний матеріал.

Зазвичай, перший розділ присвячений теоретичному аналізу проблеми дослідження, другий – розкриттю на основі емпіричних даних причин, чинників та проявів проблеми дослідження та обґрунтуванню здобувачем шляхів її вирішення.

У творчому дослідженні план завжди має динамічний характер і може уточнюватися здобувачем у процесі дослідження конкретної теми. Наукове дослідження не може проводитися без плану. Лише сплановане дослідження дає змогу глибоко пізнавати закономірності досліджуваної проблеми.

Пошук та опрацювання наукових джерел

Робота над дослідженням розпочинається з пошуку та опрацювання наукової літератури, що стосується тематики дослідження. Необхідно переглянути всі види джерел, зміст яких пов'язаний з темою дослідження. До них належать матеріали, надруковані в різних вітчизняних і зарубіжних виданнях

(монографії, наукові статті, періодичні видання, підручники, посібники,

методичні публікації, словники, енциклопедії тощо).

Основними завданнями огляду літератури є: ознайомлення з матеріалами за темою, вибір досліджень, що розкривають обрану тему у різних аспектах та найсуттєвіших результатів; виявлення напрямів дослідження та отримання вихідної проблеми для написання кваліфікаційної роботи.

Пошук літератури слід розпочати з електронних каталогів наукових бібліотек та пошукових систем інтернет-ресурсів (Google Academia, Research Gate тощо). Варто також безпосередньо звернутись до відділу каталогів та залу періодики наукових бібліотек. Здобувачів обслуговують різні державні та відомчі бібліотеки: Національна парламентська бібліотека України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Державна науково-педагогічна бібліотека АПН України, Державна науково-технічна бібліотека України (при цьому необхідно мати відповідне персональне клопотання від Університету) тощо.

Рекомендуємо скористатися послугами Бібліотеки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та його філіями. Завітайте для ознайомлення з послугами бібліотеки на її сайт: <https://library.kubg.edu.ua>.

Результатом огляду наукових джерел має стати перший розділ кваліфікаційної роботи, що розкриватиме, систематизуватиме і узагальнюватиме існуючі наукові погляди щодо проблеми дослідження та представлені в наукових джерелах методологічні підходи до її вирішення.

Емпіричне дослідження проблеми кваліфікаційної роботи

Спираючись на результати теоретичного аналізу проблеми дослідження, здобувач має розробити та провести локальну наукову розвідку причин, проявів та наслідків цієї проблеми в практичній діяльності певної установи (групи установ, соціальної структури, дотичної до соціальної роботи, соціально- педагогічної діяльності або практики соціальної адвокації). У ході цього етапу дослідження здобувач може зібрати дані щодо поширеності певної соціальної проблеми або негативного соціального явища в окремій громаді, проблем та потреб отримувачів соціальних послуг певної установи та їх причин, проблем надання соціальних послуг, діяльності їх надавачів, соціально-педагогічної соціально-адвокаційної діяльності окремих організацій та успішних практик з їх подолання.

Емпіричне дослідження може бути проведене за допомогою однієї або декількох із запропонованих стратегій:

1. Емпіричним дослідженням на основі аналізу вторинних даних:

- Порівняльного аналізу даних вже проведених досліджень
- Аналізу соціальних проєктів або програм діяльності організацій
- Аналізу даних щодо результатів діяльності організацій,

представлених у відкритих джерелах, зокрема, на інтернет-ресурсах.

2. Емпіричне дослідження, базоване на якісних методах:

- Якісне спостереження: опис та аналіз практики, до якої був долучений здобувач або яку він міг спостерігати;

- Дослідження випадків: Опис та порівняльний аналіз окремих випадків отримувачів, соціальної або соціально-педагогічної роботи з окремими випадками, діяльності окремих організацій;

- Аналіз результатів інтерв'ю або фокус-груп з отримувачами соціальних послуг або працівниками, котрі їх надавали, що розкривають їхнє бачення проблем,

потреб, життєвих цілей, світогляду отримувачів, процесу та результатів надання соціальних послуг та бачення шляхів їх удосконалення.

3. *Пошукові або оглядові (констатувальні) кількісні емпіричні дослідження:*

- Репрезентативні опитування отримувачів послуг певної організації;
- Експертні опитування працівників організацій.
- Кількісний аналіз даних щодо впровадження певної традиційної або

інноваційної практики, здійсненого за участю автора кваліфікаційної роботи

Емпіричне дослідження в рамках кваліфікаційної роботи може бути проведене на базі стандартних методик збору даних. Його результати мають бути піддані елементарному кількісному та якісному аналізу

На основі отриманих результатів здобувач повинен обґрунтувати рекомендації стосовно подолання проблеми кваліфікаційної роботи або удосконалення практик соціальної роботи, що були предметом його аналізу. Варіантом викладення рекомендацій може бути обґрунтування проєкту, спрямованого на оптимізацію практики соціальної роботи, соціально- педагогічної та адвокаційної діяльності певної установи або організації.

Виклад матеріалу кваліфікаційної роботи

Матеріал роботи здобувач повинен викладати послідовно, логічно пов'язувати окремі його частини, повністю розкривати тему кваліфікаційної роботи. Для цього необхідно приділити увагу сучасним теоретичним і методичним розробкам, розглянути і творчо осмислити відповідну наукову літературу та періодичні видання, визначити своє ставлення до дискусійних питань з обраної теми кваліфікаційної роботи. На основі аналізу емпіричних або звітних даних, особистих вражень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, висвітлити досягнуті успіхи, визначити наявні недоліки, а також висловити пропозиції щодо можливостей подальшого покращення діяльності об'єкта дослідження.

СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Рекомендується така **структура кваліфікаційної роботи бакалавра**: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (за необхідності); вступ; основна частина, поділена на розділи та підрозділи; висновки; додатки (за необхідності); список використаних джерел.

Титульний аркуш є першою сторінкою роботи, який містить:

- найменування закладу вищої освіти, факультету, кафедри, де виконана робота;
- назву роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора та його статус;
- прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника, його науковий ступінь, вчене звання,;
- місто та рік подання роботи до захисту.

Із цього аркуша починається загальна нумерація сторінок роботи, але номер сторінки на ньому не вказується. Приклад оформлення титульної сторінки наведено у *додатку А*.

Зміст подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. До Змісту додаються: вступ; послідовно перелічені найменування всіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовок) змісту роботи; висновки; назви додатків і номери сторінок; які містять початок відповідного матеріалу список використаних джерел. Зразок змісту наведено у *додатку Б*.

Перелік умовних позначень складають за умови повторення таких позначень, як символи, аббревіатури, скорочення, що не є загально прийнятими, більше трьох разів у тексті. Цей перелік розміщують безпосередньо після змісту, починаючи з нової сторінки. Інакше – розшифровку цих елементів наводять у тексті там, де вперше згадують (наприклад, у роботі вперше згадується «центр соціальних служб». У такому разі, після нього вказують скорочення, яке далі використовується в роботі. Це буде виглядати так: «... центр соціальних служб (далі – ЦСС)». У випадку, коли у роботі використовується специфічна термінологія чи вживаються маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їхній перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, що розміщують перед вступом. Перелік друкують двома колонками, у них зліва за абеткою наводять скорочення, справа – детальне тлумачення.

Вступ розташовують після переліку умовних позначень (якщо він є), починаючи з нової сторінки. У вступі до кваліфікаційної роботи розкривають сутність і стан наукової задачі та її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Далі подають загальну характеристику роботи у рекомендованій нижче послідовності. У вступі коротко подають оцінку сучасного стану досліджуваної проблеми, обґрунтування вибраної теми та необхідності проведення досліджень, зазначаючи: практично розв'язані питання; прогалини в інформації, що існують у даній галузі; провідних вчених і фахівців даної галузі; актуальність та новизну теми; взаємозв'язок з іншими роботами.

Грамотно оформлений теоретико-методологічний апарат (актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, методи) кваліфікаційної роботи є обов'язковим її атрибутом.

До структури кваліфікаційної роботи належать нижче наведені основні елементи.

Актуальність, яка потребує чіткого визначення теми і проблеми дослідження, що розкриває суперечності між визначеним станом предмета дослідження і вимогами його ефективного функціонування, між теоретичними й методологічними засадами певної практики (соціальної роботи, соціально-педагогічної діяльності) та їхнім практичним впровадженням, між наявними знаннями щодо досліджуваної проблемою і потребою в нових знаннях для успішної практики, а також між наявними теоретичними положеннями в рамках проблеми, що досліджується, і новими фактами.

Об'єкт – це реально існуюча дійсність. Під об'єктом пізнання прийнято розуміти частину об'єктивної реальності, що на даному етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини. Об'єктом дослідження в рамках кваліфікаційної роботи першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» можуть бути розвиток певної соціальної проблеми або явища, що перебувають в центрі уваги соціальної роботи, процеси взаємодії вразливих груп та суспільства (соціалізація, соціальна адаптація, абілітація, ресоціалізація тощо), або певні напрями діяльності суб'єктів соціальної роботи.

Сукупність особливих законів і закономірностей функціонування і розвитку об'єкта дослідження, окремі аспекти його розвитку (чинники, умови, прояви, наслідки тощо) складають предмет цієї конкретної науки. Предметом пізнання вважають зафіксовані і включені в процес практичної діяльності людини сторони, властивості і відносини об'єкта, досліджувані з визначеною метою в даних обставинах і умовах. Таким чином, предмет дослідження є більш вузьким за своїм розумінням, ніж об'єкт.

Предмет є частиною, стороною, аспектом, елементом об'єкта. Наприклад, об'єктом дослідження може бути система соціального захисту населення, а предметом дослідження – особливості, закономірності формування системи соціального захисту населення в конкретному регіоні у визначений період часу, об'єктом – адвокаційна діяльність надавачів соціальних послуг, предметом – її умови, форми і методи; об'єктом – процес ресоціалізації осіб, що перебувають в конфлікті зі законом, предметом – чинники їхньої успішної ресоціалізації.

Мета дослідження впливає із проблеми, тобто ціль дослідження полягає у тому, щоб розв'язати якусь проблему. Мета дослідження може бути пов'язана із:

- обґрунтуванням системи заходів, спрямованих на вирішення проблеми;
- обґрунтуванням закономірностей загального або часткового характеру.
- виявленню комплексу умов успішного вирішення деяких завдань;
- обґрунтуванням підходів до вирішення проблеми;
- добором оптимального обсягу фактів, логіки розкриття змісту даного явища

тощо.

Можлива постановка і більш часткових цілей дослідження. Наприклад, можна поставити за мету: виявити умови раціонального використання методів соціальної роботи; визначити ефективну систему заходів, спрямованих на забезпечення індивідуального підходу до клієнтів; установити найбільш загальний алгоритм вирішення зазначеного професійного завдання; обґрунтувати

критерії добору змісту діяльності того чи іншого фахівця, досліджувати методику прогнозування тощо.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання певних завдань дослідження (у кваліфікаційній роботі їх має бути не більше 4).

Завдання дослідження можуть містити в собі наступне (у залежності від

характеру обраної проблеми):

- вирішення зазначених теоретичних питань, що входять у загальну проблему (виявлення сутності досліджуваного поняття; подальше удосконалення його визначення; теоретичне визначення чинників проблеми дослідження та умов її подолання; розробка критеріїв ефективності відповідної діяльності тощо);
- емпіричне дослідження чинників проблеми дослідження та умов її подолання (чинників соціальних проблем, проблем і потреб отримувачів послуг, проблем та умов діяльності їх надавачів тощо)
- експериментальне вивчення практики вирішення даної проблеми (виявлення її визначеного стану, реальних результатів, переваг, недоліків і суперечностей тощо);
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення проблеми дослідження (запобігання розвитку соціальної проблеми, поліпшення якості надання соціальних послуг, впровадження ефективних адвокаційних кампаній тощо);
- експериментальна перевірка запропонованої системи заходів з погляду відповідності її критеріям оптимальності (ефективності);
- розробка методичних рекомендацій.

Неодмінною вимогою до кваліфікаційної роботи є логічна відповідність назви теми дослідження, об'єкта, предмета, цілей і завдань дослідження структурі роботи. Сукупність завдань повинна відображати мету дослідження, що, у свою чергу, відповідатиме проблемі дослідження, а їхнє виконання – досягнути поставленої мети.

Із метою вирішення поставлених завдань використовуються комплекс загальнонаукових педагогічних, психологічних, соціологічних методів теоретичного та емпіричного дослідження. Вибір *методів дослідження* при виконанні наукової роботи не є довільним, а визначається особливостями окреслених ними завдань, специфікою змісту проблем і можливостями дослідження. Їх коротко перераховують та змістовно визначають, що саме досліджувалося за допомогою того чи іншого методу. Звертаємо увагу, що у вступі мова йдеться саме про методи *дослідження* проблеми – її теоретичного аналізу, збору та аналізу емпіричних даних щодо проблеми дослідження, методів розробки та моделювання інновацій. Форми й методи здійснення діяльності (соціальної роботи, соціально-педагогічної та адвокаційної діяльності) є предметом дослідження і у вступі не розкриваються.

На завершення вступу необхідно вказати основні джерела отримання інформації (офіційні, наукові, літературні, бібліографічні, джерела емпіричних даних) та коротко охарактеризувати структурні елементи роботи.

Основна частина кваліфікаційної роботи

Суть кваліфікаційної роботи викладають, поділяючи матеріал на розділи. Кожний розділ починається з нової сторінки. Зміст розділів основної частини повинен відповідати темі роботи та повністю її розкривати.

У розділах основної частини подається:

- огляд літератури за темою і вибір напрямків досліджень;
- результати теоретичного аналізу об'єкта і предмета дослідження;
- виклад загальної методики і основних методів досліджень;
- відомості про проведені дослідження (теоретичні чи експериментальні);
- аналіз та узагальнення результатів досліджень;
- обґрунтування запропонованих за результатами дослідження моделей,

методик, форм і методів удосконалення діяльності.

У *першому розділі*, як правило, де подають огляд літератури, окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи праці науковців, узагальнюючи їхні ідеї, теорії, концепції, автор повинен назвати ті питання, які залишилися невирішеними, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Розділ може включати здійснений на основі науково-методичних джерел огляд існуючих практик соціальної роботи, соціально-педагогічної та адвокаційної діяльності, моделей, форм і методів роботи, розроблених та рекомендованих науковцями, та аналіз їх відповідності сучасним теоретичним підходам та соціальним потребам. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі.

У *другому розділі* можна обґрунтувати вибір напрямку досліджень, навести методи вирішення завдань та їх порівняльні оцінки, розробити загальну методiku проведення дослідження. З вичерпною повнотою викладаються хід і результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Здобувач повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності отриманих результатів, їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць. Кожен розділ роботи повинен завершуватися обґрунтованими висновками, що містять коротку суть отриманих результатів, їх практичну цінність.

Розділи можна поділяти на підрозділи та підпункти. Кожний підрозділ і підпункт повинен містити закінчену інформацію, завершуватися логічними та чіткими висновками. Зручним способом поділу розділів на підрозділи є присвячення кожного підрозділу одному із завдань дослідження. В такому випадку, висновки та узагальнення матеріалів кожного підрозділу буде своєрідною розгорнутою відповіддю на відповідне завдання. Повні докази або наочність дослідження можна розмістити у додатках.

Висновки

У кваліфікаційній роботі є два види висновків: висновки до кожного із розділів і загальні висновки.

Висновки до розділу подаються після останнього його підрозділу та мають обсяг до двох сторінок. У висновках до підрозділів зазначаються головні здобутки здобувача у виконанні завдань кваліфікаційної роботи. Їх не розпочинають з нової сторінки, а подають за тими ж вимогами, що і підрозділи.

Загальні висновки розташовують безпосередньо після викладення суті роботи, починаючи з нової сторінки. У загальних висновках наводиться оцінка одержаних результатів дослідження (наукову, практичну, соціальну цінність). Ця частина містить висновки автора стосовно суті проблеми, питань, що розглядались у роботі, можливих галузей використання здобутих результатів роботи.

У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках отриманих результатів, викласти рекомендації щодо їх наукового та практичного використання.

Текст висновків поділяється на пункти, кожен з яких відповідає одному із завдань дослідження.

Додатки

Додатки необхідно починати з нової сторінки. У додатках вміщуються матеріали, які:

- є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини роботи може змінити логічне та впорядковане уявлення про роботу;
- не може бути послідовно розміщений в основній частині роботи через великий обсяг або способи відтворення;
- може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців.

У додатки, за необхідності, можна помістити допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття змісту дослідження, зокрема:

- таблиці додаткових цифрових даних;
- інструкції, методики, опис алгоритмів і програм розв'язання задач на комп'ютерах, розроблених під час роботи над дослідженням;
- повне або стисле викладення розроблених або рекомендованих автором методик професійної діяльності;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- додатковий перелік джерел, на які не було посилань у роботі, але які можуть викликати інтерес.

Додатки розміщують у порядку появи посилань на них у тексті кваліфікаційної роботи. Кожний додаток починається з нової сторінки, повинен мати заголовок, що друкується угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Над заголовком у правому боці рядка друкується слово «Додаток» і велика літера, якою позначається цей додаток. Наприклад:

Додаток А

Назва додатку

...

Додатки позначають не цифрами, а великими літерами української абетки (А, Б, В і т.д.), за винятком «Г, І, Ї, Є, Ђ». Текст кожного додатка може бути поділений на розділи, що нумерують у його межах (наприклад А.1, А.2, тобто 1-й та 2-й відповідно розділи додатку А).

Рисунки та таблиці у додатках позначаються відповідно до розділу, де існує посилання на відповідний додаток, вказавши порядковий номер (Рис. А.2.1., табл. К. 1.3.).

Список використаних джерел

Кваліфікаційна робота завершується списком використаних джерел, який починається з нової сторінки. Перелік використаних джерел, на які є посилання в основній частині роботи, наводиться після висновків.

Приклад:

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / О. Денисюк та ін.; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород: РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/374582040_Aktualni_pitanna_socialnoi_roboti/related#fullTextFileContent.

2. Горчинський Р. А., Лях Т. Л., Петрович В. С. Соціальна послуга догляду вдома як інструмент деінституалізації соціального обслуговування. *Ввічливість*.

Humanitas. 2022. № 5. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.5.2>.

3. Лях Т., Петрович В., Спірін А. Інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 54–60. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.8> (дата звернення: 04.09.2022).

4. Профілактика деструктивної поведінки підлітків : навчальн-метод. посіб. / Т. Журавель та ін. ; ред.: Т. Журавель, Ю. Удовенко. Київ : Вид-во ФОП Буря О.Д., 2022. 144 с.

Кваліфікаційну роботу здобувачі виконують самостійно, дотримуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкуються великими літерами симетрично до тексту.

Заголовки підрозділів та висновки до розділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Після назви заголовка крапка не ставиться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Після заголовка (за винятком заголовка пункту) та текстом пропускають один рядок. Кожну структурну частину роботи слід починати з нової сторінки (зміст, вступ, розділи, висновки, додатки, список використаних джерел).

Сторінки, розділи, підрозділи, пункти, рисунки, таблиці нумеруються арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який зараховують до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться. Нумерацію починають зі сторінки

«ЗМІСТ», на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки у кінці.

Номер розділу («1») ставиться після слова «РОЗДІЛ», після номера крапка не ставиться, потім із нового рядка друкується заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Після номера підрозділу ставиться крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку записують заголовок підрозділу.

Кваліфікаційна робота набирається на комп'ютері через 1,5 інтервали (29- 30 рядків на сторінці) і друкується з одного боку аркуша білого паперу формату А 4 (210x297 мм). Можна також використовувати для таблиць та ілюстрацій папір формату А3. Рекомендований обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра – 50 сторінок. Обсяг може мати відхилення в межах не більше +/- 30%. В зазначений обсяг роботи не входить список використаних джерел та додатки.

Друкуючи роботу, необхідно залишати поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – 20 мм (додаток В). Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту роботи повинна бути однаковою. Стандарт комп'ютерного шрифту: Times New Roman, розмір шрифту 14, міжрядковий інтервал – 1,5 пт. Ілюстративні матеріали повинні відповідати формату А4. Їх включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи, якщо вони розміщуються по тексту, або ж розміщують їх у додатках. Шрифт тексту в таблицях та рисунках може бути зменшений до 12 пт, міжстрочковий інтервал – до 1 пт.

Окремі слова, формули, знаки, які вписуються у друкований текст, мають бути чорного кольору; щільність вписаного тексту має максимально наближатися до щільності основного тексту роботи.

У роздрукованому тексті роботи помилки, описки та графічні неточності можна виправити підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому самому місці або між рядками правильних знаків від руки. Виправлення повинні бути чорного кольору і не більше шести на сторінці.

Прізвища, назви установ, організацій та інші власні назви у науковій роботі наводяться мовою оригіналу. Скорочення слів і словосполучень вживаються відповідно до стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок розміри яких більше формату А4, враховуються як одна сторінка і розміщується у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

На всі ілюстрації мають бути посилання у роботі. Якщо ілюстрації створені не автором роботи, необхідно при поданні їх у роботі дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Фотознімки розміром менше за формат А4 мають бути наклеєні на аркуш білого паперу формату А4, або ж подані у цифровому вигляді.

У роботі необхідно обов'язково подавати посилання на джерела та літературу, використану при написанні роботи. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок з джерела, на яке дано посилання в роботі.

Посилання в тексті записуються у квадратних дужках [7, 23, 45, 87], або використовуються посторінкові виноски, у яких вказуються вихідні дані видання, на яке посилається автор. Посилаються на джерело та сторінку (крім газетних статей і випадків, коли посилаються на джерело загалом).

Наприклад:

1. Науковець С. Харченко [17] розширює розуміння суті соціальної роботи, включаючи в неї як допомогу, розвиток власних ресурсів, в системі соціокультурних і психосоціальних взаємодій і відносин різних суб'єктів.

2. Методи соціальної роботи – «це сукупність технологій, дослідницьких і терапевтичних процедур, способів діяльності, за допомогою яких здійснюється соціальна робота» [9, с. 78].

3. Окрім того, на думку Т. Спіріної та О. Швед [7, с.78; 14, с.120], методи соціальної роботи складають більш загальне поняття – «соціальні технології».

Цифри в [...] відповідають порядковому номеру джерела у списку використаних джерел.

Порядок оформлення ілюстративного матеріалу і таблиць

Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач може використовувати ілюстративний матеріал (таблиці, схеми, графіки, діаграми).

Такий ілюстративний матеріал повинен мати назву, яка записується після номера ілюстрації. За потреби його доповнюють пояснювальними даними (текст під рисунком). У текстовій частині роботи таблиці та ілюстрації розміщують одразу після посилання на них або на наступній сторінці. Їх позначають словом

«Рис.» і нумерують послідовно у межах розділу (це не стосується ілюстрацій,

Поданих у додатках). Номер рисунка складається з номера розділу та порядкового номера (у межах всієї основної частини кваліфікаційної роботи).

Наприклад: Рис.

1.3. (тобто третій рисунок кваліфікаційної роботи, який розміщено у її першому розділі), або Рис. 2.4 (тобто четвертий рисунок кваліфікаційної роботи, який можна знайти у другому розділі).

Цифровий матеріал часто подається у таблицях, в яких інформація групується в рядки і графи, відокремлені одна від одної вертикальними та горизонтальними лініями. Як правило, таблиця складається з таких елементів: порядкового номера і тематичного заголовка, боковика, заголовків вертикальних граф, горизонтальних рядків і вертикальних граф.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують зверху і друкують симетрично до тексту. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу.

Заголовки колонок записують з великої літери, підзаголовки – з малої, якщо вони є складовими одного речення із заголовком (якщо вони самостійні, тоді з великої). Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. Нумерація таблиць у основній частині кваліфікаційної роботи також наскрізна – подібна до вимог до обліку рисунків.

У текстовій частині роботи повинні бути посилання на всі таблиці, наприклад: «...у табл. 1.1», «табл. 2.2».

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Додатки слід оформлювати у вигляді окремої частини, розташовуючи їх у порядку появи посилань на них у тексті кваліфікаційної роботи.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, І, Й, О, Ч, Ї. Наприклад: Додаток А, Додаток Б тощо. Додатки повинні мати спільну з роботою наскрізну нумерацію сторінок.

За необхідності текст додатків може поділятися на розділи, під-розділи, пункти і підпункти, які слід нумерувати в межах кожного додатку відповідно до вимог стандарту. У такому разі перед кожним номером ставиться позначення додатка (літери) і крапка, наприклад: А. 2 – другий розділ додатка А; В. 3.1 – підрозділ 3.1 додатка В; Д. 4.1.2 – пункт 4.1.2 додатка Д; З. 1.3.3.4 – підпункт 1.3.3.4 додатка З.

Джерела, які здобувач цитує лише в додатках, розглядають незалежно від процитованих в основній частині наукової роботи і перераховують наприкінці кожного додатка у окремому списку використаних джерел.

Форма цитування, правила складання списку використаних джерел і виноска повинні бути аналогічними прийнятим в основній частині кваліфікаційної роботи. Перед номером цитати і відповідним номером у списку використаних джерел і у виносках ставлять позначення додатка.

Якщо у кваліфікаційній роботі як додаток використовується документ, що має самостійне значення і оформлюється згідно з вимогами до документа цього виду, його копію вміщують у роботі без змін в оригіналі. Перед копією документа вміщують аркуш, на якому посередині друкують слово «ДОДАТОК» і назву додатку (за наявності), праворуч у верхньому куті аркуша проставляють порядковий номер сторінки. Сторінки копії документа нумерують, продовжуючи наскрізну нумерацію сторінок бакалаврської роботи (нумерацію сторінок документа залишають).

Здобувач оформлює обкладинку (сторінки 3 і 1) згідно з вимогами стандарту з бібліотечної та видавничої справи.

Крім обов'язкових елементів, кваліфікаційна робота може включати як додатки витяги з нормативних актів, копії документів, зразки анкет, за якими виконувалось узагальнення практики, дані соціологічних досліджень, таблиці, схеми тощо.

Отже, кожний додаток починається з нової сторінки, повинен мати заголовок, що друкується угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Над заголовком у правому боці рядка друкується слово «Додаток» і велика літера, якою позначається цей додаток.

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

У текстовій частині кваліфікаційної роботи є обов'язковим посилення на використані джерела. Такі посилення повинні відповідати їх порядковим номерам у списку. Список використаних джерел має єдину наскрізну нумерацію (*додаток Д*).

В кваліфікаційній роботі застосовується алфавітно-нумераційний порядок розташування джерел. Їх записують в алфавітному порядку за прізвищами авторів (якщо в авторів однакові прізвища, тоді їхню послідовність визначають ініціали; якщо використано декілька праць одного автора, то їх записують в алфавітному порядку за першими буквами назв цих публікацій, праці одного автора з однаковими назвами розташовується за хронологією) або за назвами творів, що не записані на окремого автора.

Насамперед записують джерела, які видані кирилицею, потім – латиною та мовами з особливою графікою (за алфавітом назв мов – арабською, грузинською, китайською тощо). Як правило, публікації мовами з особливою графікою подають в українській транслітерації або в перекладі запису українською мовою, тоді мову видання вказують через «.– Араб., .– Яп.».

Отже, основна вимога до укладання списку використаних джерел – це однотипне оформлення та дотримання чинного державного стандарту на бібліографічний опис документів і друкованих творів (https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf).

Звертаємо увагу, що Бібліотека Університету Грінченка надає додаткову (платну) освітню послугу з редагування бібліографічних списків літератури за державними стандартами та міжнародними стилями. За додатковою інформацією слід звертатись до Гузенко Сніжани Іванівни (s.huzenko@kubg.edu.ua або library@kubg.edu.ua).

Також ви можете скористатися зручною програмою оформлення джерел *Grafiati* за посиланням: URL: <https://www.grafiati.com/uk>.

Послідовність прізвищ авторів, подана у виданні зберігається, їх записують через кому (,). Якщо робота має два або три автори, тоді можна подати лише прізвище та ініціали першого і далі додати «та ін.» Або «et al.» (у виданнях латинкою). Видання, що мають чотирьох і більше авторів або не мають індивідуальних авторів записують за назвами, після чого через косу лінію (/) записують дані про авторів, у цьому випадку ініціали розміщують перед прізвищами.

Праці, що мають понад чотири автори, вказуються перші три і додають слова «та ін.» або «et al.». В описі не вказують дані про наукові ступені, вчені та почесні звання, посаду (проф., докт. істор. наук, акад., Prof., Dr. тощо).

Назву роботи подають так, як вказано на титульному аркуші. Часто після назви подають другу назву (відомості, які пояснюють основну назву роботи), її наводять в описі після основної назви через двокрапку (:). За потреби, після назви уточнюються відомості про видання, наприклад:

«Підручник», «Навч. посібник», «Довідник», «Енцикл. словник», «Зб. статей», «Зб. наук. праць», «У 10 т.» тощо (слова в уточненні скорочують). Перед уточненням ставлять двокрапку (:).

Інформація про переклад записується після назви через косу лінію (/), наприклад: «Пер. з англ.», «Пер. з нім.» або «Пер. з фр. В.Бойчука». Якщо праця має понад три автори, то після даних про переклад через крапку з комою (;) перелічують

авторів.

Дані про те, у якому місті, хто і коли видав книгу записують після інформації про автора, назву книги, перевидання чи переклад. Місце видання подають у називному відмінку. Після цього ставлять двокрапку (:). В українській мові прийнято скорочувати лише назву міста Київ (К.), інші: Львів, Харків, Чернівці тощо записують повністю. Для іноземних публікацій допускається скорочення назв міст (наприклад, англійською – Нью-Йорк (N.Y.)). Якщо у книзі зазначено два місця видання, то в описі їх подають через крапку з комою (;). Коли одна з двох назв міст не скорочується, тоді обидві подають повністю. Наприклад: «Київ; Львів» (однак К.; Львів» буде помилкою!). Якщо місце видання невідоме, тоді вказується перше зі словами «Б.м.», тобто «без місця», для книг латинкою – «S.l.». Назву видавництва записують коротко, без лапок і слова «видавництво» (К.: Либідь; Львів: Укр. технології).

У назвах іноземних видавництв можуть вказуватись прізвище, ім'я та ініціали видавця. В описі подають тільки прізвище, не записують імені, ініціалів (William Hodge & Company, Limited, John Wiley & Sons, Ltd)

Якщо книгу видали спільно два видавництва, то у бібліографічному описі вказують обидва, наприклад: Львів: Літопис; Київ: Основи, К.: Основи: Техніка.

Якщо у книзі вказано три або більше видавництв, тоді записують перше зі словами «та ін.» (для книг, виданих латинкою – «etc.»). Рік видання подають після назви видавництва через кому (,) арабськими цифрами, слово рік, число та місяць не записують. Після року ставлять крапку і тире (.–).

Обсяг видання, тобто дані про загальну кількість сторінок і аркушів записують цифрами зі словом сторінка, яке скорочують: с. – в укр. мові; р.– англ.;

S. – нім.; s – фр. До загальної кількості сторінок не зараховують сторінки з випускними даними, рекламою, анотацією тощо. Наприклад: К.: Либідь, 2002. – 244 с., N.Y.: Wiley, 2000. – 350 p.

Якщо у книзі нумерація сторінок вказана арабськими або (і) римськими цифрами, то в описі подають: 252 с. або CCLII с.

КЕРІВНИЦТВО КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ

Керівництво кваліфікаційною роботою здійснюється з метою надання здобувачеві необхідної допомоги у процесі її написання, а також здійснення контролю за дотриманням вимог, які висуваються до наукової роботи у вищих навчальних закладах. Науковий керівник кваліфікаційної роботи призначається завідувачем кафедри у співпраці з гарантом ОП і затверджується на засіданні Вченої ради факультету. Він керує підготовкою наукової роботи, формує разом із здобувачем план і завдання, список необхідної літератури, надає допомогу в розробці календарного графіку виконання досліджень на весь час написання роботи.

До основних належать такі форми керівництва:

- попередні консультації;
- погодження плану наукової роботи;
- поточні консультації;
- погодження бази і методик проведення емпіричного дослідження;
- перевірка наукової роботи;
- написання відгуку на роботу;
- консультація з питань захисту кваліфікаційної роботи.

Науковий керівник несе відповідальність за стан виконання та оформлення кваліфікаційних робіт.

Попередні консультації

Попередні консультації, зокрема, передбачають:

- загальну консультацію щодо основних вимог до кваліфікаційної роботи на кафедрі (форма виконання, обсяг, терміни написання, особливості змісту окремих розділів тощо);
- поради щодо бібліографії (необхідний обсяг нормативного матеріалу, основні монографічні роботи, теми, останні публікації в періодиці, зарубіжні джерела, методика складання списку використаних джерел тощо);
- рекомендації щодо використання у кваліфікаційній роботі матеріалів практики (насамперед, неопублікованих) та інших матеріалів ілюстративного характеру.

У результаті попередніх консультацій здобувач має одержати чіткі та конкретні орієнтири щодо того, що таке кваліфікаційна робота і що він має зробити на початковому етапі її написання.

Погодження плану наукової роботи і визначення індивідуального завдання

Як правило, ця форма керівництва кваліфікаційною роботою передбачає:

- рекомендації здобувачу щодо опрацювання джерел, необхідних для складання плану кваліфікаційної роботи;
- ознайомлення з запропонованим здобувачем планом наукової роботи;
- оцінка змісту запропонованого плану;
- у разі потреби – формулювання конкретних зауважень і пропозицій щодо плану та їх обговорення із здобувачем.

У результаті на цьому етапі повинен бути вироблений і узгоджений основний варіант (іноді на основі кількох варіантів) плану кваліфікаційної роботи. Згідно з планом роботи керівник окреслює здобувачеві індивідуальні завдання.

Поточні консультації

Поточні консультації можуть проводитися з окремих питань:

- узагальнення результатів експерименту та опрацювання матеріалів дослідження;
- уточнення позиції здобувача щодо висвітлення спірних питань;
- використання отриманих якісних і кількісних даних, досвіду практичної роботи центрів соціальної допомоги та соціальних служб тощо;
- формулювання пропозицій щодо вдосконалення соціальної роботи з конкретного напрямку дослідження, розробки, рекомендації практичного характеру та ін.

У результаті поточних консультацій здобувач має отримати від керівника конкретну допомогу у вирішенні питань, які з'являються у нього в процесі створення першого варіанту наукової роботи.

Звертаємо увагу на графік консультативних днів науково-педагогічних працівників кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, розміщений на сайті кафедри: <https://surl.li/vzsajl>.

ПЕРЕВІРКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

За домовленістю між керівником і здобувачем перевірка кваліфікаційної роботи може відбуватися поетапно (перевірка окремих розділів, підрозділів), що проводиться у процесі її написання, або перевірка першого варіанту загалом.

Після перевірки керівник дає загальну оцінку напрацьованого матеріалу:

- якою мірою поданий матеріал відповідає вимогам до кваліфікаційної роботи;
- робить зауваження, які здобувач обов'язково має врахувати при доопрацюванні (здобувач може відстоювати свою позицію аргументуючи її).

Попередній захист кваліфікаційної роботи здобувача відбувається в присутності наукового керівника та інших викладачів кафедри. В процесі попереднього захисту бакалаврської роботи студент презентує доповідь (до 10 хвилин) з показом слайдів. Студенту необхідно охарактеризувати мету, об'єкт, предмет та продемонструвати виконання завдань бакалаврської роботи.

НАПИСАННЯ ВІДГУКУ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Після подання здобувачем остаточного варіанту кваліфікаційної роботи керівник пише офіційний відгук на роботу. Зміст відгуку залежить від конкретних висновків, які керівник зробив після перевірки остаточного її варіанта.

Якщо поданий варіант, на думку керівника, повністю відповідає вимогам, які ставляться до такого типу робіт, він у загальній формі відзначає це у відгуку, характеризуючи сильні сторони роботи та рівень підготовки здобувача.

Якщо поданий варіант, на думку керівника, в основному відповідає вимогам до кваліфікаційної роботи, він зазначає це у відгуку. Водночас керівник може навести конкретні недоліки поданого варіанту роботи, а також вказати, які його зауваження не були враховані здобувачем. Наприкінці відгуку керівник надає загальну характеристику роботи та оцінює ступінь готовності здобувача до захисту.

Якщо поданий варіант, на думку керівника, загалом не відповідає вимогам до кваліфікаційної роботи, він зазначає це у відгуку. Водночас керівник зобов'язаний навести найістотніші недоліки поданого варіанта, а також вказати, які його

зауваження не були враховані здобувачем. Наприкінці відгуку керівник надає об'єктивну характеристику роботи із зазначенням її слабких місць та рекомендацій щодо покращення.

Наявність відгуку на кваліфікаційну роботу є обов'язковою умовою для подання роботи на захист. Відгук наукового керівника разом із внутрішньою та зовнішньою рецензіями надає повну картину якості виконаної роботи та є основою для об'єктивного оцінювання роботи членами державної екзаменаційної комісії під час захисту.

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційну роботу з демонстраційним матеріалом, відгуком наукового керівника, внутрішньою й зовнішньою рецензією подають на кафедру за графіком її виконання. Після ознайомлення зі змістом і оформленням роботи кафедра організовує попередній захист роботи, перевірку ступеню оригінальності роботи, внутрішнє рецензування й направлення на зовнішню рецензію, допуск до захисту.

До захисту робіт допускаються здобувачі, які виконали всі вимоги навчального плану та освітньо-професійної програми за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Для захисту кваліфікаційної роботи подають:

- виконану кваліфікаційну роботу;
- відгук наукового керівника;
- внутрішню і зовнішню рецензії на роботу;
- довідку про відсутність плагіату (може бути включена у відгук наукового керівника).

Робота подається в одному друкованому примірнику у твердій палітурці з підписом здобувача. Електронний файл з текстом роботи в форматі pdf завантажується на відповідну сторінку (ЕНК) системи електронного навчання Університету.

Також, можуть подаватися й інші матеріали, що характеризують наукову та практичну цінність виконаної кваліфікаційної роботи: друковані статті за темою роботи; документи, що вказують на практичне застосування роботи; макети, зразки матеріалів тощо.

Кваліфікаційна робота до захисту не допускається, якщо:

- робота не відповідає вимогам означених методичних рекомендацій;
- робота написана на тему, яка своєчасно не була затвердженою;
- робота несамостійна;
- в роботі допущений академічний плагіат;
- зміст роботи не розкриває її теми;
- відсутній відгук наукового керівника;
- відсутні внутрішня і зовнішня рецензія.

Захист кваліфікаційних робіт, як і складання державних іспитів проводиться на відкритому засіданні кваліфікаційної комісії при обов'язковій присутності Голови комісії або його заступника.

Виступ здобувача

Здобувач готує текст виступу та презентацію до нього. Для захисту кваліфікаційної роботи здобувачеві надається 7 хвилин. Текст виступу включає:

- обґрунтування актуальності вибраної теми наукової роботи;
- визначення категоріального апарата дослідження;
- висвітлення найважливіших теоретичних і практичних проблем з теми роботи, визначення власної позиції щодо спірних питань;
- конкретні висновки, пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення соціальної, соціально-педагогічної та адвокаційної роботи, поліпшення практики соціальної допомоги, подальших наукових досліджень з теми роботи тощо.

Текст кваліфікаційної роботи та виступ здобувача є підставою для

попередніх висновків членів кваліфікаційної комісії щодо оцінки наукової роботи, сумлінності та самостійності здобувача в роботі над обраною темою дослідження.

Запитання та відповіді

Після виступу здобувач має відповідати на запитання, які можуть бути поставлені йому присутніми. Ставити питання мають право голова (головуючий на засіданні) та члени кваліфікаційної комісії, а з дозволу голови (головуючого на засіданні) кваліфікаційної комісії й інші присутні особи. Запитання повинні стосуватися змісту чи форми кваліфікаційної роботи, а також окремих положень, сформульованих здобувачем під час його виступу на засіданні кваліфікаційної комісії.

Відповіді на питання мають бути короткими, аргументованими, чіткими та конкретними. Вони повинні показати рівень загальної професійної та наукової грамотності здобувача і рівень сформованості його професійних компетентностей. Відповіді здобувача під час захисту наукової роботи сприяють поглибленню висновків, які роблять члени кваліфікаційної комісії після виступу здобувача.

Оцінка бакалаврської, магістерської роботи

Підсумкову, диференційовану за затвердженою університетом шкалою, оцінку наукової роботи оголошує голова кваліфікаційної комісії у присутності здобувачів.

У разі отримання незадовільної оцінки здобувач може з дозволу адміністрації факультету захистити її протягом трьох днів під час роботи ДЕК. В разі незгоди з боку здобувача, він вважається відрахованим як такий, що не виконав навчальну програму за фахом підготовки зі спеціальності.

Оцінювання кваліфікаційних робіт здійснюється за 12 основними критеріями з максимальною сумою балів 100. Кожен критерій має три рівні відповідності: низький, середній та високий, що дозволяє диференційовано оцінити різні аспекти роботи студента.

Найбільшу вагу мають три ключові критерії: адекватність застосованих методів та методик дослідження (15 балів), повнота висновків та рекомендацій за результатами дослідження (15 балів), а також два критерії по 10 балів кожен - відповідність назви змісту роботи та змістовна відповідність теоретичної і практичної частин роботи. Решта критеріїв оцінюються по 5 балів кожен, що підкреслює їх важливість для загальної якості роботи.

Оцінювання кваліфікаційної роботи здійснюють три основні групи експертів: наукові керівники, зовнішні та внутрішні рецензенти та члени державної екзаменаційної комісії. Кожна група має свою роль у забезпеченні об'єктивності та всебічності оцінки студентської роботи.

Процес оцінювання відбувається поетапно протягом усього періоду виконання дослідження. Попереднє оцінювання здійснює науковий керівник, який супроводжує студента від початку роботи над темою до її завершення, надаючи постійну підтримку та корекцію напрямку дослідження. Після завершення роботи та її подання на кафедру призначається внутрішній зовнішній рецензент, який проводить незалежну експертизу роботи та готує письмовий відгук. Завершальним етапом є підсумкове оцінювання державною екзаменаційною комісією під час публічного захисту, де остаточно визначається якість виконаної роботи та рівень підготовки здобувача.

Представлені критерії є основою для об'єктивного оцінювання роботи студента на всіх етапах. Критерії допомагають: студенту – зрозуміти вимоги та самостійно

контролювати якість роботи за кожним параметром, науковому керівнику – надавати цілеспрямовані рекомендації, орієнтуючись на конкретні слабкі місця, рецензентам та комісії – забезпечити справедливе та обґрунтоване оцінювання з чіткою аргументацією.

Критерії оцінки кваліфікаційних робіт

Критерії оцінювання	Рівень відповідності до критерію (бали)			Максимальна кількість балів за критеріями
	<i>Низький</i>	<i>Середній</i>	<i>Високий</i>	
Відповідність назви змісту роботи	0-3	4-7	8-10	10
Обґрунтованість актуальності дослідження	0-1	2-3	4-5	5
Науковість визначення об'єкта, предмета і мети дослідження	0-1	2-3	4-5	5
Використання сучасної літератури (за останні 5-7 років) для аналізу проблеми у теоретичній частині	0-3	4-6	7-10	10
Змістовна відповідність теоретичної і практичної частин роботи	0-3	4-6	7-10	10
Відповідність застосованих методів та методик меті й завданням дослідження	0-3	4-6	7-10	10
Повнота висновків, обґрунтованість рекомендацій за результатами дослідження	0-3	4-6	7-10	10
Практична значущість результатів дослідження	0-3	4-6	7-10	10
Самостійність виконання роботи та дотримання академічної доброчесності	0-3	4-6	7-10	10
Відповідність роботи нормам наукового стилю та вимогам оформлення	0-3	4-6	7-10	10
Якість презентації та аргументованість усного захисту результатів дослідження	0-1	2-3	4-5	5
Компетентність у відповідях на запитання при захисті результатів дослідження	0-1	2-3	4-5	5
Разом:				100

ТИПОВІ ПОМИЛКИ В НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

1. Зміст роботи не відповідає плану наукової роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині;
2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта;
3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відображає специфіки об'єкта та предмета дослідження;
4. Автор не проявив самостійності, робота є компіляцією або навіть плагіатом;
5. Не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової наукової літератури за останні 5-10 років з теми дослідження;
6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з означеної теми роботи має форму анотованого списку і не відображає рівня дослідженої проблеми;
7. Не розкрито зміст та організацію емпіричного дослідження (його суть, тривалість, місце виконання, кількість обстежуваних, їх характеристики), поверхово висвітлено стан практичної соціальної роботи.
8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження або висновки не відповідають поставленим завданням.
9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких використано матеріал.
10. Бібліографічний опис джерел у списку використаних джерел наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту.
11. Як ілюстративний матеріал використано таблиці, діаграми, схеми, запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті.
12. Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, робота виконана неохайно, з помилками.

Зразок титульної сторінки наукової роботи

Міністерство освіти і науки України
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Адаптація першокласників до умов закладу середнього освіти засобами ігрової діяльності

здобувача/здобувачки IV року навчання
групи СРб/САб/СПб-1-22-4.0д
ОПП Соціальна робота/Соціальна
адвокація/Соціальна педагогіка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота
Варченко Олесі Михайлівни
Науковий керівник/наукова керівниця:
Денисюк Олена Миколаївна, доцент
кафедри; доцент, кандидат педагогічних
наук

Зразок змісту кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП**РОЗДІЛ 1. АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОГО ОСВІТИ ЯК СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

1.1.	Соціальна адаптація в системі соціалізації особистості	8
1.2.	Особливості дезадаптації учнів закладу загальної середнього освіти	10
1.3.	Психолого-педагогічні особливості адаптації першокласників до умов закладу загальної середнього освіти	21
	Висновки до першого розділу	...

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКА ДО УМОВ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОГО ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1.	Ігрові технології як засіб адаптації до умов закладу середнього освіти	...
1.2.	Форми та методи дослідження проблеми адаптації першокласників	...
1.3.	Методичні рекомендації щодо застосування методу гри, як засобу підвищення рівня адаптації першокласників до умов закладу загальної середньої освіти	...
	Висновки до другого розділу	...

ВИСНОВКИ**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ****ДОДАТКИ**

...

...

...

Зразок оформлення сторінки

Diagram illustrating the layout of a page with dimensions and text alignment:

- Top Margin:** 20 мм (indicated by a vertical double-headed arrow).
- Section Header:**

РОЗДІЛ 1
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
ДОПОМОГИ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ
- Section Header:**

1.1. Питання надання соціальної допомоги людям похилого віку в сучасній теорії і практиці
- Text:**

Розглядаючи питання надання соціальної людям допомоги похилого віку в Україні, слід зазначити, що.....
- Text:**

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...
- Text:**

Отже, реалізація соціальної допомоги в умовах ...
- Left Margin:** 30 мм (indicated by a horizontal double-headed arrow).
- Right Margin:** 10мм (indicated by a horizontal double-headed arrow).
- Bottom Margin:** (indicated by a vertical double-headed arrow).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / О. Денисюк та ін.; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород: РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/374582040_Aktualni_pitanna_socialnoi_roboti/related#fullTextFileContent.
2. Горчинський Р. А., Лях Т. Л., Петрович В. С. Соціальна послуга догляду вдома як інструмент деінституалізації соціального обслуговування. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 5. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.5.2>.
3. Лютий В.П. Погляди та настанови студентів коледжу як чинники формування у них адиктивної поведінки. *Grail of Science*. 2023. №33. С.99-109. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42801>.
4. Лях Т., Спіріна Т. Фахівець із соціальної роботи. *Енциклопедія освіти : енциклопедія* / ред. В. Кремень. 2-ге вид. Київ, 2021. С. 1053–1054.
5. Спіріна Т., Лях Т. Розвиток волонтерських ініціатив як інструменту активізації людських ресурсів місцевих громад. *Aktualne problemy społeczne Ukrainy i Polski. Aspekty partnerstwa instytucji państwowych i organizacji pozarządowych : monografia* / Red. nauk.: Н. Bejger, О. Lisovets, S. Borysiuk. Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie ; Chełmskie Towarzystwo Naukowe, 2021. С. 22–30.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ МАГІСТЕРСЬКІЙ РОБОТІ

(з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015)

Нижче наводимо приклади готових посилань у списках літератури, оформлених відповідно до ДСТУ 8302:2015, для різних типів джерел.

Книга

1. Іванова В. Д. Технологія виробництва продуктів бджільництва : курс лекцій. Миколаїв : МДАУ, 2009. 245 с.
2. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради. 2-ге вид., стер. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
3. Браун Д. Код да Вінчі. Харків : КСД, 2006. 478 с.
4. Пономарьов А. П. Українська етнографія : курс лекцій. Київ : Либідь, 1994. 315 с.
5. Прищенко С. В. Кольорознавство : навч. посіб. 3-тє вид., випр. і допов. Київ : Кондор, 2018. 436 с.
6. Parker J. Principles of scientific research. 7th ed. London : Editorial, 2017. 301 p.

Книга двох або більше авторів

1. Боярин М. В., Нетробчук І. М. Основи гідроекології: теорія й практика : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 365 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
3. Марисова І. В., Кедров Б. Ю. Систематика хордових тварин. Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. 132 с.
4. Артеменко А. П., Бобловський О. Ю. Від глобалізації до індивідуалізації: топологія міжкультурної взаємодії : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2014. 215 с.
5. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
6. Коваленко А. Д., Герасимчук О. П., Данилюк А. С. Міжнародне кредитування. 2-ге вид. Київ : Наука, 2018. 155 с.
7. Wilson D., Lister P., Andrews A. Modern surgery. Manchester : MAN, 2011. 240 p.

Книга чотирьох і більше авторів

1. Астрономія : навч. посіб. / І. А. Климишин та ін. Одеса : Астропринт, 2012. 352 с.
2. Міжнародна торгівля / Ю. Г. Козак та ін. 5-те вид., перероб. та допов. Київ : Центр учб. літ., 2015. 272 с.
3. Сучасна українська мова / О. М. Григор'єв та ін. 3-тє вид., перероб. Київ : Либідь, 2005. 488 с.
4. Referencing styles / G. R. Edwards et al. Los Angeles : International Publishing, 2010. 280 p.

1. Економічна енциклопедія / за ред. В. В. Шевченка. Київ : Альманах, 2016. 304 с.
2. Атлас зоології / уклад.: Х. Тола, Є. Інф'єста. Харків : Ранок, 2005. 96 с.
3. Мінералогічний словник / уклад.: В. С. Білецький, В. Г. Омельченко, Г. Д. Горванко. Маріуполь : Сх. вид. дім, 2016. 488 с.
4. Routledge handbook of international statebuilding / ed. by D. Chandler, T. D. Sisk. London : Routledge, 2013. 448 p.

1. Антологія української юридичної думки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. кн., 2002. Т. 1 : Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права. 568 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / уклад.: Р. В. Болдирєв та ін. Київ : Наук. думка, 1989. Т. 3 : Кора—М. 552 с.
3. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб. : у 3 кн. Київ : Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 336 с.
4. Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. Донецьк : Донбас, 2007. Т. 2 : Л—Р. 652 с.

Частина чинних (реалізованих)

1. Шевченко Р. О. Особливості селекції яблунь. *Практикум з ботаніки* / ред. О. С. Самійленко. Херсон, 2018. С. 22—36.
2. Ярошевич Н. Б., Чубка О. М., Якимів А. І. Інструменти боргового фінансування суб'єктів підприємництва в Україні: правовий статус, структурна динаміка, податкові наслідки. *Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку національного господарства* : монографія / за ред. Л. М. Савчук, А. В. Череп. Дніпро, 2019. С. 55—89.
3. Goehr L. The concept of opera. *The Oxford handbook of opera* / ed. by H. M. Greenwald. Oxford, 2014. P. 92—136.

Стаття (публікація) в періодичному виданні Стаття в журналі

1. Зайцева О. М. Варіантність у родовій категоризації іменників: (на матеріалі мовлення сучас. укр. телебачення). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Т. 21, № 1. С. 121—130.
2. Кольцова Я. І., Нікітін С. В. Одержання пористих склокристалічних матеріалів з використанням паливного шлаку. *Питання хімії та хімічної технології*. 2020. № 1. С. 33—38. DOI: 10.32434/0321-4095-2020-128-1-33-38 (дата звернення: 11.06.2020).
3. Капируля М. Ядерний тероризм в сучасній міжнародній системі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. Вип. 73, ч. 2. С. 66—68.
4. Chua N. Y., Lundbye J. Endovascular catheter as a rewarming method for accidental hypothermia. *Therapeutic hypothermia and temperature management*. 2012. Vol. 2, no. 2. P. 89—91. URL: <https://doi.org/10.1089/ther.2012.0001> (date of access: 06.05.2020).

1. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України*. 2018. 20 лип. С. 10.
2. Монаєнко А. Поза чергою не рахується? Особливості звільнення суддів за порушення присяги. *Юридична газета*. 2017. 17 січ. С. 28—29.
3. Величко О. Р., Лисенко Д. П. Відшкодування матеріальних витрат. *Газета про бухгалтерський облік*. 2019. Квітень. С. 16

1. «Файлу» чи файла»: який родовий відмінок слова «файл»? *Kyiv Dictionary*. URL: <https://www.kyivdictionary.com/uk/grammar/uk/consulenza-linguistica/vypusk3/failu-faila/> (дата звернення: 20.05.2020).
2. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют на дату 11.06.2020. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=11.06.2020&period=daily> (дата звернення: 11.06.2020).

3. Приймак Д. М., Томіленко О. В., Ковальчук З. Ю. «Підодіяльник»: як правильно сказати українською?. *Kyiv Dictionary*. URL: <https://www.kyivdictionary.com/uk/grammar/uk/how-to-say/pidodiialnyk/> (дата звернення: 09.06.2020).
4. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua/> (дата звернення: 05.11.2019).
5. APA Style Introduction. *Purdue University*. URL: https://owl.purdue.edu/owl/research_and_citation/apa_style/apa_style_introduction.html (date of access: 09.06.2020).

1. Тараненко Ю. А. Енциклопедія українського козацтва. Запоріжжя, 2006. 2 електрон.-опт. диски (DVD-R).
2. Тартак. Сімка. Наш формат, 2012. 1 електрон.-опт. диск (CD).

1. Герасименко Ю. А. Рецепція української історії в західноєвропейській прозі кінця XX – початку XXI століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05. Бердянськ, 2018. 259 с.
2. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2015. 225 с.
3. Урба С. І. Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Львів, 2019. 562 с.

Автопеченат диссертанції

1. Скарга О. О. Транснаціоналізація туристичних послуг в умовах глобалізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Маріуполь, 2019. 22 с.
2. Єргієва К. І. Фортепіанна гра як жанрово-комунікативний та інтерпретативно-стильовий феномен : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2019. 17 с.
3. Заяць А. Є. Міське суспільство Волині XVI – першої половини XVII ст. : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Львів, 2019. 39 с.

1. Святецька А. В. Діалектизми у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» : семантико-стилістичний аспект. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 19—20 жовт. 2018 р. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2018. С. 19—23.
2. Киридон А., Троян С. М. Грушевський і основні етапи українського державотворення. *Міжнародна наукова конференція до 150-річчя М. С. Грушевського* : тези доп., 17 верес. 2016 р., Острого / редкол.: Винар Л.-Р. та ін. Острого, 2016. С. 44—47.
3. Івченко В. О. Проблема правового регулювання імпичменту в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності* : тези доп. учасників XXV Наук.-практ. конф. курсантів та студентів, м. Харків, 17 трав. 2018 р. / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 35—36.

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII : станом на 19 квіт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 11.06.2020).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 02 квіт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 09.06.2020).

3. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Каб. Міністрів України від 30.08.2017 № 704 : станом на 29 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF> (дата звернення: 05.05.2020).
4. Про відзначення державними нагородами України працівників Національного університету «Чернігівська політехніка» : Указ Президента України від 09.06.2020 № 215/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2152020-34077> (дата звернення: 11.06.2020).
5. Про іменні стипендії Верховної Ради України для молодих учених — докторів наук : Постанова Верховної Ради України від 05.02.2019 № 2676-VIII. *Голос України*. 2019. 19 лют. С. 4.
6. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань : Постанова Каб. Міністрів України від 28.06.1997 № 644. *Офіційний вісник України*. 1997. № 27. С. 105.
7. Конституція України : від 28.06.1996 : станом на 01 січ. 2006 р. Київ : Ін Юре, 2006. 144 с.

1. Головач Ю., Пляцко Р., Сварник Г. Петер Пуллой і архів Івана Пуллая. Львів : Ін-т фізики конденс. систем НАН України, 2020. 24 с. (Препринт. Ін-т фізики конденс. систем НАН України ; ISMP-20-01).
2. Протидія агресивному податковому плануванню в Україні / С. С. Брехов та ін. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2017. 108 с. (Препринт. Наук.-дослід. ін-т фіскал. політики Ун-ту ДФС України).
3. Simon J. Physics of oscillations. Poznań : University of Poznań, 2019. 121 p. (Preprint. University of Poznań ; UP-02).

1. Верстат для поздовжнього розпилювання круглих колод : пат. 123197 Україна : B27B 7/00. № у 2017 10306 ; заявл. 25.10.2017 ; опубл. 12.02.2018, Бюл. № 3. 4 с.
2. Рентгенодіагностичний препарат на основі конусно-променевого комп'ютерного томографа для обстеження кінцівок : пат. 140662 Україна : A61B 6/03, A61B 8/13, H05G 1/02, G03B 42/02, G01N 23/04. № у 2019 07999 ; заявл. 12.07.2019 ; опубл. 10.03.2020, Бюл. № 5 (кн. 1). 1 с.
3. Розбірний візок для транспортування надувного човна : пат. 121790 Україна : B60Q 5/00. № у 2017 09803 ; заявл. 24.07.2017 ; опубл. 11.12.2017, Бюл. № 23. 5 с.

Стандарт

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016-07-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.
2. ДСТУ 8746:2017. Автомобільні дороги. Методи вимірювання зчипних властивостей поверхні дорожнього покриття. На заміну ДСТУ Б В.2.3-2-97 (ГОСТ 30413-96), ДСТУ Б В.2.3-8-2003, СОУ 45.2-00018112-042:2009 ; чинний від 2019-01-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2019. 20 с.
3. ДСТУ ISO 14024:2018. Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу І. Принципи та процедури. На заміну ДСТУ ISO 14024:2002 ; чинний від 2020-01-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2019. 18 с.

Архівні матеріали

1. Закон про громадянство Української Народної Республіки. 15 листопада 1921 р. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1065. Оп. 4. Спр. 96. Арк. 48—50. Оригінал. Машинопис.

2. Листування [Грушевського М. С.] з друкарнями в Празі, Відні та інших містах про видання і продаж книг. 4 лютого 1922 р. – грудень 1923 р. *ЦДІАК України* (Центр. держ. іст. архів України). Ф. 1235. Оп. 1. Спр. 95.
3. Шевченко Т. Г. [Лист Щепкіну М. С.]. 1858 р. *ЦДАМЛМ* (Центр. держ. архів-музей літ. і мистецтва України). Ф. 506. Оп. 1. Спр. 33.